עין משפט נר מצוה

לב א מיי׳ פ״ב מהל׳ תמידין ומוספין הלכה יא:

תורה אור השלם

1. צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו: ויקרא ו, ב

2. ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח: ויקרא ו, ג

מוסף רש״י

מנא הני מילי. דחלות עושה עיכול: כל הלילה והקטיר. היא העולה על מוקדה כל הלילה, אלמא כל הלילה מניה להיות על מוקדה, אלמא כל לילה הוא הקטרת אברים, ואפילו מה שעל המוקד [illegible]

בשרירי מנא הני מילי [א] אמר רב כתוב אחד אומר [1] כל הלילה והקטיר וכתוב אחד אומר [2] כל הלילה והרים [א] חלקיהו חציו להקטרה וחציו להרמה מתיב רב כהנא [ב] בכל יום תורם את המזבח [ג] מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו [או] מאחריו ביום הכיפורים בחצות [ב] ברגלים באשמורת הראשונה ואי סלקא דעתך מחצות דאורייתא היכי מקדמינן (והיכי מאחרינן אלא) [ד] אמר רבי יוחנן ממשמע שנאמר כל הלילה איני יודע שעד הבקר מה תלמוד לומר עד בקר תן בקר לבקרו של לילה הלכך כל יומא מקרות הגבר סגי ביום הכיפורים [ה] משום חולשא דכהן גדול מחצות [ג] ברגלים דנפישי [ד] קרבנות דקדמי אתו ישראל מאשמורת הראשונה כדקתני סיפא לא היתה קריית הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה מישראל איתמר פירשו קודם חצות והחזירן אחר חצות רבה אמר

וחציו להרמה. פירש בקונטרס ושיירי נמי ראויין להרמה מיהו נראה דלאו ראויין להרמה דלאו דשן נינהו אלא חציו להרמה דקאמר לא הרמה ממש אלא כעין הרמה שאין ראויין להקטרה וכן משמע פ׳ שני דמעילה (דף ט:) דדייקא התם וכן גחלת שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר הא על גבי המזבח יחזיר ומקשי מינה לרב ומשני שאני גחלת דאית ביה ממשא הלכך יחזיר דלא נעשית מצותו משמע דאין ראוי לתרום מהם דאי ראוי לתרום מהם כשתרמו אמאי יחזיר הרי נעשית מצותן ומיהו היא גופה לא ידענא מנא ליה דאיירי לאחר תרומת הדשן דמהאי טעמא מקשה לרב [יד] דאמר לאחר תרומת הדשן איירי וכי היכי דמתרלינן ליה לאחר תרומת הדשן לר׳ יוחנן יתרלה קודם תרומת הדשן לרב דמודה רב דמועלין ונראה כעיני דדומיא [טו] דפסולין [טז] שפקעו דאיירי בכל ענין דקתני וכן גחלת שפקעה ומינה נמי דייקא דבגחלת אין חילוק בין קודם חצות לאחר חצות דבכל ענין [יז] עיכול דדומיא דפסולין [יח] שבריישא קתני דאפילו קודם חצות לא יחזיר ועוד דבסיפא גבי אברים הוא דמפליג אבל בגחלת לא מפליג דעיכול חשיבא ולא שייך [יט] לא לשון הקטרה ולא לשון מוקדה דהא [כ] (בכך מיתוקמא) ומ״מ יחזיר דלאו ראויה להרמה הויא דלאו דשן היא ולא נעשית מצותה [כא] על גבי המזבח יחזיר דאכתי לא נגמרה מצותה וכי פקע לא יחזיר דעל מוקדה על המזבח משמע לדבר שצריך יקידה יהא על המזבח אפילו פקע אבל דבר שאין צריך יקידה לא וא״ת כשמאספין את האפר להעלותו לתפוח אין יכולים להזהר שלא יהו הרבה גחלים על האפר והכא משמע שאסור להוציא הגחלת מן המערכה כדדייק במעילה (ג״ז שם) דיחזיר וכל שכן שאסור להוציא ובמסכת תמיד (דף ל.) נמי משמע שהיה נוטל מן המאוכלות הפנימיות אלמא גחלים היה נוטל וצריך לומר דמאי [כב] מן המאוכלות היה נוטל הנהו דלית בהו ממשא וחשיבי אפר אבל גחלת דהכא דמינה דייק במעילה דיחזיר מיירי בגחלת חיה דאית ביה ממשא והא דקאמר במעילה ה״ה דאפילו אפר נמי דליהוי כגחלת ממש אפי׳ לענין חזרה דגחלת מחזירין לעולם אפילו לאחר תרומת הדשן דאין מעלין אותה לתפוח אבל אפר מעלין לתפוח אלא לענין מעילה הוא דקאמר דהויא כגחלת ולע״פ [כג] שלכאורה יש חילוק בין גחלת חיה לשאינה חיה שאינה [כד] חיה בכלל דשן היא כדתנן נטל מן המאוכלות הפנימיות ומ״מ [כה] יש ליישב כפירוש הקונטרס דחציו להרמה היינו אפילו בשרירי ולענין זה שהרמת הדשן מתירן לאוספם לתפוח ולא לענין זה שיעשה מהם תרומה [כו] דהא דשן [כתיב והיינו] דאמר רחמנא והרים את הדשן מחצות כדי להתיר אפי׳ שרירי דמחצות ואילך חשיבי עיכול [כז] להקטרה ואם ירצה יאספם לתפוח כדי להוציאם מחוץ למחנה אבל אם רוצה להניחם במקום המערכה כדי למרק מצותם שיהו הם [כח] ראויין עצמם לתרומת הדשן עדיין מצותם עליהם הלכך יחזיר דמסתבר למימר דעדיין חסר מהם מירוק מצוה כיון שעדיין אין ראויין לתרומת הדשן והשתא ניחא לישנא דחציו להרמה וניחא נמי שבשעה שמאספין את האפר לא היו צריכין להזהר מן הגחלים ואפי׳ היו לוחשות וקצת היה נראה כן במסכת תמיד פרק קמא (דף כח:) דתנן נטלו את המגריפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח האברים והפדרים שלא נתאכלו מבערב סולקין לצדדי המזבח ובתר הכי קתני החלו מסלק [כט] באפר על גבי התפוח וזהו כפי׳ רש״י שלא היו מסלקין [ל] אותם שלא נתעכלו אבל גחלים עיכול חשיבי ואפילו חיים כדפי׳ לעיל דאפילו קודם חצות חשיבי עיכול [לא] אם כן לאו בכלל שלא נתעכלו נינהו הלכך נ״ל פירוש הקונטרס עיקר: **אלא** אמר ר׳ יוחנן. בקונטרס מחק אלא בפירושים הראשונים ופי׳ דרבי יוחנן מתרץ קראי כרב חציו להקטרה וחציו להרמה ומיהו היינו דוקא בשרירי והאי [לב] דקאמר (דקמדמי) קודם לחצות היינו במעוכלין ומקראי אחרינא נפקא ליה דכתיב עד בקר תן בקר לבוקרו של לילה ומוקמינן ליה בהרמה ומסר המקום הדבר לחכמים להיות מדמין [לג] כל מה שירצו לפי הצורך להם ומיהו קשה לפירוש זה דקרא דעד בקר דכתיב בהקטרה [היכי] מוקמינן ליה בהרמה ועוד דאלא גרסינן בכל הספרים ונראה כגיר׳ פירושים אחרונים [לד] דגרסי אלא יפליג רבי יוחנן אדרב דאמר חציו להרמה דאפילו בדשן המעוכל יפה לא מקדמינן וקאמר רבי יוחנן דכל הלילה קאי אהקטרה וקאי אהרמה דכל הלילה כשר להקטיר כשאין מעוכלין [לה] וכל הלילה כשר להרמה אם יש דשן מעוכל וגבי הקטרה כתיב בקר מיותר ליתן בקר לבוקרו של לילה והיינו בשרירי דחלות עושה עיכול והכי מידריש קרא תן השכמה אחת לבוקרו של לילה ובוקרו של לילה הוא עמוד השחר ונתן לו הכתוב בקר אחר לומר שאין צריך להקטיר מן השחר [לו] ואילך וכיון שלא נתן זמן באותו בקר על כרחך הוא חצות לילה שמעינן דבשרירי תלוי בחצות ובדשן מעוכל דלית ביה ממשא כל הלילה והקטיר והרים אבל אית בהון [לז] ממשא כל הלילה והקטיר וכן פי׳ בקונטרס בפ״ק דיומא (דף כ:) ולא״ע במגילה (דף כ:) דקאמר כל הלילה כשר להקטרה אמאי לא קאמר נמי להרמה [ט]: **משום** חולשא דכהן גדול מחצות. כאן משמע שעבודת לילה כמו תרומת הדשן וסידור המערכה היו מוטלות עליו והשתא אתי שפיר משום חולשא דכהן גדול שיוכל לנוח אחר תרומת הדשן ולהפסיק כדי לעשות בנחת שחיטת התמיד ועבודת היום אבל אי עבודת לילה בשאר כהנים מאי חולשא איכא וריב״א פירש ביומא (דף כ:) דלא גרס׳ הכא כהן גדול [לח] דתרומת הדשן לא הויא בכהן גדול מדלא חשיב טבילת תרומת הדשן בהדי ה׳ טבילות וי׳ קידושין שהיה עושה ביום הכפורים ועוד דפייס לתרומת הדשן חשיב בסדר יום הכפורים ואילו היה בכהן גדול למה ליה להזכיר בסדר יום הכפורים וכן [י] יסד הפייט הוקמו ממלות אפרה [לט] לבערה בפייס דשן הבערה ומיהו רציו היה מפרש דאין צריך למוחקו דה״פ משום חולשא דכהן גדול מקדימין תרומת הדשן וסידור המערכה ושריפת אברים שלא נתעכלו מבערב בשאר כהנים כדי שעל ידי כן יהא מזומן כה״ג להתחיל מהבקר כשיעלה עמוד השחר עבודת היום קודם שיהא רעב וחלש [מ]:

בשרירי. קשין שנתקשו מחמת האש שעלטה [ה] בכולן ונשרפו אלא שלא נעשו פחם אלא כעצים יבישים הם מתוכם: **מנהני מילי.** דבחלות תליא מילתא: **כתוב אחד אומר כל הלילה והקטיר.** על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר דהיינו הקטרה: **וכתוב אחד אומר כל הלילה** [ו]. וסמיך ליה והרים את הדשן וע״כ אכל הלילה קאי דהא לא כתיב ולבש הכהן בבקר מדו בד אלא כל הלילה עד הבקר ולבש והרים. כן שמעתי בסדר יומא: **חציו להקטרה.** דלא הוי עיכול אי נמי דשן ממש הוא: **וחציו להרמה.** אפי׳ [ז] קשין שבהן ראויין להרמה וקריין דשן ומיהו בשר ממש ליכא למימר דמיקרי דשן: **מתיב רב כהנא.** אדרב דאמר חציו להרמה דמשמע דקודם חצות לאו שעת הרמה היא אפילו מן הנעשין דשן: **היו תורמין.** תרומת הדשן מלא מחתה [ח] ונותנה במזרחו של כבש: **וברגלים מאשמורת הראשונה.** ומשום דנפישי קרבנות ונפיש דשן וצריך להעלותן [ח] לתפוח שבאמצע המזבח ולסדר את המערכה בלילה שיוכלו לשחוט ולהעלות התמיד בעלות השחר: ה״ג **ואי חצות דאורייתא היכי מקדמינן.** ל״ג והיכי מאחרינן [ט]: **א״ר יוחנן** גרס ולא גרסינן אלא: **ממשמע שנאמר כו׳.** כלומר קראי כדרב מיתרצי ולאשמועינן דחצות עושה עיכול בשרירי דקודם חצות הן בכלל הקטר ומחצות ואילך ראויין להרמה כדשן מעליא והרמה במעוכלין לגמרי קודם חצות נפקא לן מהאי קרא: **ממשמע שנאמר כל הלילה כו׳.** אם ללמד בא כמשמע כל המקרא שיהא מעלה אברים ומקטירן עד הבקר מכל הלילה נפקא: **מה״ל עד בקר.** לא נאמר אלא לענין הרמה לומר שתורמין כל הלילה והכי קאמר עד הבקר והרים לפני הבקר והרים ולא נתן שיעור לדבר: **תן בקר לבקרו של לילה.** בוקרו של לילה עלות השחר בקר אחר תן לו היינו השכמה וכיון דאין זמן לדבר אלא של [י] השכמה הכל לפי צורך השעה [יא] יש בידך לעשות. הלכך כל יומא בקרות הגבר או סמוך לו לפניו או לאחריו סגי: **ביום הכיפורים.** שכל העבודה מוטלת על כהן גדול ואיכא חולשא וצריך [יב] להקדים יותר: **וברגלים מאשמורת הראשונה.** כדקתני סיפא דההיא ולא היתה קרית הגבר מגעת ברגלים עד שהיתה עזרה מליאה ישראל [יג]:

מסורת הש״ס

א) יומא כ., ב) כעי״ז תמיד כו., ג) ועי׳ ירו׳ יומא פ״ב ה״א ותו״כ צו פ״א הט״ו, ד) לעיל כ. יומא כ לו. מד נג, ה) תמיד ספ״א, ו) [ויומא כ: כד״ה אלא כתנו ישוב ע״ין], ז) ועי׳ בזה פלפול ארוך בפ״ב דיומא בס׳ המאור ובמלחמות ה׳ ע״ש, ח) [וע״ע תו׳ יומא כ: ד״ה חשוב]

שינויי נוסחאות

א] והרים הא כיצד: ב] מחצות. וכן בסמוך מאשמורה: ג] עבדינן מחצות כו׳ עבדינן מאשמורות: ד] משום דנפישי ישראל ונפישי קרבנות וקדמי אתו ישראל: ה] נ״ל שלהבת האש כל לחותן ושלטה בכולן: ו] הלילה והרים: ז] נ״ל דאפילו: ח] להעלותו: [illegible]

שיטה מקובצת

א׳ בר״ר מחצות דאורייתא כו׳. ולא״ת דילמא הא דאמרי מחצות דאורייתא היינו בשרירי, וכולה דלית בהו ממש שנתעכלו לגמרי.

[illegible]